

MÄLESTUSPÄEVAD

ELMAR JASKA – 90

Mulgimaa südames, Kärstna vallas, lehekuu 2. päeval 1910. aastal sündinud poisilapsest kujunes aastatega Eesti üks nimekaim agraarökonomist. Ta sai tuntud ja tunnustatud teadlaseks juba ennesõjaaegses Eestis.

Elmar Jaska haridusteel tõus tippu kulges üsna kiirelt. Lõpetanud Kärstna 6-kl. algkooli ja seejärel Tõrva Ühisgümnaasiumi 1928. a. asus ta agronoomiat õppima Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonnas. Agronoomia põhikursus sai tal kuulatud ja eksamid sooritatud 1932. a. Samal aastal asus ta tööle Põllutöökoja põllumajandusliku raamatupidamise talituses, kuid ei jäänud sinna kauaks. Järgmise aasta 1. aprillist siirdus ta Riigi Statistika Keskbüroosse põllumajanduse referendiks ja Statistika Nõukogu sekretäriks, olles samal ajal ka Põllumajanduse Konjunkturibüroo põllumajanduse eriteadja.

Põllumajandusteaduskonna agronoomia eriala lõpetas E. Jaska 19. okt. 1934. a. kaitstud diplomitööga. 80-leheküljelises töös esitas ta Murikatsi talu organiseerimise kava. Põrga asunduses olev Murikatsi asundustalu (13,4 ha) kuulus Jaan Jaskale. Ei ole teada diplomandi suhe talupidajasse. Tema isa oli Hendrik Jaska, kelle nimeline talu asus uuritava objekti naabruses, läänepiiril.

1937. a. 5. märtsil omandas E. Jaska agronoomiamagistri kraadi 110 lk. masinkirjas valminud töö "Talundite turutoodangu areng Eestis 1925/26...1933/34" eest. Magistritöö oli esimeseks oluliseks ülevaateks põllumajandussaaduste turu arengust. Uurijat ajendas tahe näidata Eesti põllumajanduse arengut majandusliku kõrgkonjunkturi ja järgneval surutisajal. Tööst tulenev olulisem järeldus oli, et suurmajapidamiste jaotamine väikesteks oli rahvamajanduslikult igati õigustatud. Põllumajanduse areng vaatlusaastatel (1925/26...1933/34) oli edukas, kuigi võrdlemisi väikeses ulatuses, sest siiahulka kuulusid ka kriisiaastad. Edukamalt esinesid nn. normaaltalundid (30–50 ha), vähemedukamalt suurtalud, millised allusid rohkem kriisimõjutustele.

E. Jaska uurijahuvi ei katkenud magistritööga. Tal oli agraarökonomika prof. Peeter Kõppi näol hea tugi nii kaitstud magistritöös, kui ka hiljem valmivas doktoriväitekirjas. Agraarkriisi põhjusi ja selle tulemuste käsitlust Eestis ajendas autorit uurima ilmselt eelmisest tööst saadud kogemus, mil tal tuli silmitsi kokku puutuda kriisinähtustega. Juba 1937. a. ilmus temalt põhjanev kirjutis "Agraarkriisi teooriad" ajakirja "Konjunktur" 36/37 numbris.

1. aprillist 1938. a. sai Elmar Jaskast Konjunkturiinstituudi nõunik-referend, hiljem Põllumajanduslike Ühistute abidirektor ja ajakirja

"Ühistu" toimetaja Tallinnas. Ta osales Riigi Statistika Keskbüroo ja Konjunkturiinstituudi esindajana mitmete statistiliste loenduste ja maa-korralduse komisjonides. Oli ajakirja "Põllumajandusturg" turgu käsitleva ainevaldkonna toimetaja.

Pärast sisuka ja suhteliselt mahuka (15 lk) kirjutise agraarkriisist ilmumist 1938. aastal kaitstes E. Jaska sama aasta 2. novembril 28-aastaselt doktoriväitekirja "Agraarkriisi mõjutusi Eesti põllumajandusele". Kaitstud töö põhjal omistati talle 3. veebr. 1939. a. agronoomiadoktori kraad.

E. Jaska väitekirjal on praegu märkimisväärne ajalooline väärtus. Kõrgel teoreetilisel tasemel on temalt ka töö "Põllumajanduse intensiivsuse arendamine", mis ilmus "Konjunkturis" 1939. a. Peale ajakirja "Konjunktur" on ta avaldanud hulgaliselt kirjatöid veel "Uus Talu", "Majandusteated" ja "Põllumajandusturg" väljaannetes.

E. Jaska oli teadlane-optimist, kes ka põllumajanduse surutise aegadel nägi positiivseid nihkeid. Tema üks viimastest töödest, Agronoomide kongressil 17. märtsil 1940. a. peetud referaadi kokkuvõte, ilmus ajakirjas "Agronoomia" 1940. a. juunis.

Sõja-aastatel (1941...1944) E. Jaska loominguine tegevus katkes. 1944. aastal E. Jaska emigreerus Saksamaale. Algul töötas ta Jena Ülikoolis, siis siirdus 1949. a. Kanadasse. Aastail 1949...1979 oli ta Kanada Põllumajandusministri Ida-Euroopa põllumajanduse ekspert, hiljem Rahvusvahelise Koostöö Talituse põllumajanduse sektiooni juhataja. Aastatel 1952...1954 töötas E. Jaska Ottava ülikoolis, 1954. aastast Chicago ülikoolis.

Kanada ajajärgul on ta avaldanud ingliskeelsed raamatud "Eesti NSV põllumajandus" (Agriculture in the Estonian S.S.R., 1978), "Põllumajanduse investeringute majanduslik tähtsus NSV Liidus" (Economic Significance of Agricultural Investments in the Soviet Union, 1979). Peale selle avaldas ta veel palju kirjutisi agraarökonomika ja toitlustuse valdkonnas.

E. Jaska oli Ameerika Põllumajandusökonomistide Assotsiatsiooni ja Põllumajandusökonomistide rahvusvahelise assotsiatsiooni liige. Aastail 1968...1978 toimetas ta ajakirju "Agriculture Aboard" ja "L'agriculture à l'étranger".

E. Jaska läks vanaduspuhkusele 69-aastaselt. Aasta hiljem, 8. oktoobril 1980 katkes tema elutee. Sama kiirelt kui algas tähelend teaduse tippu, avanesid temale ka manalatee väravad. Me ei oska öelda täna, millisel kalmistul puhkab väsinud teadusmehe põrm, kuid me teame, et kuni elu viimase hetkeni oli ta mõttes seotud Eestimaaga. Sellest pajatavad tema tööd.

Kahjuks jäi andeka teadlase E. Jaska tööpõld Eestimaal sõjaolude ja sunnitud emigreerumise tõttu ahtaks.

L. Lilover